

В Україні дистанційна форма навчання увійшла в життя наприкінці ХХ століття, а саме – у 90-х роках.

Швидке впровадження в освітній процес інноваційних технологій і підходів, рішуча відмова від формалізму застарілих форм і засобів педагогічної діяльності, тісний зв'язок науково-дослідної роботи в країні – саме це дає підставу стверджувати, що у вищій освіті України розвивається якісно відмінний тип навчальних закладів, пристосованих до нових умов діяльності.

Як стверджують науковці, розвиток дистанційної освіти в Україні відбувається з урахуванням уже існуючих досягнень у цій галузі.

Отже, кількість університетів, які сьогодні масово використовують технології дистанційного навчання, значно зросла як у всьому світі, так і в Україні. Дистанційна освіта отримала своє подальше вдосконалення та розвиток.

Список використаних джерел

1. Developing a Distance Education Policy for 21st Century Learning. March 2000. Retrived from: http://www.acenet.edu/washington/distance_ed/2000/03march/distance_ed.html
2. McKenzie W. Are you a techno-constructivist? Education World, 2000. Retrived from: http://education-world.com/a_tech/
3. Survey on Distance Education Courses Offered by Higher Educational Institutions. Retrived from: <http://nces.ed.gov/pubs98/>
4. Штефан Л. А., Борзенко О. П. Особливості організації дистанційного навчання студентської молоді в Канаді : ретроспективний аналіз. Монографія. Х.: Оригінал, 2015. 212 с.

Вікторія САВІЩЕНКО

ФОРМУВАННЯ ВТОРИННОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну стало серйозним випробуванням не тільки для військово-промислового, енергетичного, соціально-гуманітарного комплексів держави, а й морально-етичної, духовної, громадянської сфер кожного українця.

План рашистів, який ґрунтувався на розрахунку, що українці чекають «руський мир» і будуть із радістю його зустрічати, на щастя, не виправдався. З якою ж силою стикнулися загарбники? Відповідь лежить, перш за все, у психолого-педагогічній площині, це – сила національного духу, ідентичності, єдності нації.

У новій Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України визначений пріоритет – формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації [1]. Основою формування такого ставлення є національна ідентичність.

Наукові дослідження українських вчених унаочнюють широке коло питань, пов'язаних із осмисленням феномену різних видів ідентичності з погляду філософії, історії, соціології, філології, психології та педагогіки: ідентичності особистості (В. Верлока, Н. Пилат, О. Самчук, І. Середницька, Х. Турецька), гендерної ідентичності (М. Варикаша, Т. Кубриченко, Д. Логвінова, В. Романова, О. Сизова), загальнонаукової ідентичності (І. Починок), мовної ідентичності (В. Родигіна, В. Скляр), етнічної та національної ідентичності (О. Аймаганбетова, О. Васильченко, І. Вільчинська, О. Іваць, О. Клименко, Г. Ковальова, М. Козловець, О. Кухарук, В. Левицький, Ю. Мединська, Т. Мошковський, М. Обушний, Н. Пелагеша, І. Прибегін, Р. Сирінський), транснаціональної ідентичності (В. Пермінов), громадянської ідентичності (І. Петровська) та ін.

Визначення ефективних методів формування національної ідентичності в умовах воєнного стану потребує аналізу понять «ідентичність», «ідентифікація», «національна ідентичність».

Ідентичність (від лат. *identicus*) – тотожність, однаковість. За Е. Еріксоном – почуття самототожності, власної істинності, повноцінності, співпричетності до світу та інших людей [2, с. 169]. Ідентифікація (від лат. *identificare* – ототожнювати) – ототожнення; установлення схожості чого-небудь з чим-небудь. Поняття, введене З. Фрейдом, широко використовується в соціальній психології і розглядається як найважливіший механізм соціалізації, що проявляється в прийнятті індивідом соціальної ролі при входженні в групу, в усвідомленні ним групової приналежності, формуванні соціальних установок і т. д. [2, с. 166]. Поняття «ідентифікація» вживається для визначення механізму соціалізації, ототожнення індивіда з реальною чи уявною людиною, групою, спільністю і як процес засвоєння соціальних ролей, стандартів поведінки, оснований на відтворенні їх, копіюванні [3, с. 118].

Ідентифікація є механізмом соціалізації, в результаті якого з'являється ідентичність – почуття самототожності, приналежності.

Аналіз численних наукових підходів до розуміння понять «ідентичність», «ідентифікація», «нація» дозволяє сформулювати визначення поняття «національна ідентичність», під яким ми розуміємо усвідомлення і почуття приналежності до нації, прийняття особистістю національної культури, цінностей і традицій, що забезпечує здатність діяти на благо свого народу.

Для кожної людини важливо знати своє коріння, ким були і чим займалися пращури. Для кожної людини також важливо, хто оточує її, в якому соціально-культурному середовищі вона перебуває. Відповідаючи на екзистенційні питання людського буття, шукаючи сенс життя, ми самі повинні знати, ким ми є, з ким себе ідентифікуємо.

За результатами опитування Інституту соціології НАН України за два роки до війни майже 40 % українців ще шукали свою ідентичність. Більшість ідентифікували себе, в першу чергу, як громадяни України (61,7 %), але чимало – як жителі села, міста, області (27,4 %), а ще невелика частина бачила себе громадянами колишнього СРСР (3,4 %).

Процес ідентифікації особистості розпочинається в дошкільний період, коли формується уявлення про батьків, сім'ю, будинок, місце проживання. У цей період відбувається процес усвідомлення своєї приналежності до малої групи – родини, її прізвища, побуту, цінностей та великої групи – нації, її мови, традицій, культури. Формування національної ідентичності безумовно стосується питань генетичної належності людини до тієї чи тієї нації, але і не позбавляє права національних меншин відчувати свою належність до народу України. Так, статтею 11 Конституції України зазначається, що держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України [4]. Прагнення держави консолідувати націю й позначає в державному розумінні об'єднання українців не за генетичною ознакою, а за світоглядними позиціями, такими цінностями, як свобода, незалежність, українська державність та громадянство. Отже, можна виділити такі види національної ідентичності:

– первинна національна ідентичність, яка передбачає виникнення відчуття належності до нації за генетичною ознакою. Цьому виду національної ідентичності притаманна спадкова передача між поколіннями національної самобутності, культури;

– вторинна національна ідентичність, яка передбачає виникнення відчуття належності до нації за громадянською ознакою, ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації.

В умовах війни російської федерації проти України за офіційними даними близько 4,9 млн. осіб набули статус внутрішньо переміщених [5], за рік з початку повномасштабного російського військового вторгнення загальна сума збитків житловій та нежитловій нерухомості склала понад \$143,8 млрд. [6]. У звіті Моніторингової місії ООН з прав людини зазначено, що з 24 лютого 2022 року зафіксовано понад 10 000 випадків загибелі, 560 з яких становили діти, а також більше 18 500 випадків поранення цивільних осіб [7]. Попри такі жахливі втрати і горе, постійного перебування в стресі, у суспільстві відбувається консолідація і сплеск патріотизму навколо ідеї «Захистимо свою родину – захистимо нашу Україну!». В умовах війни активізувалися процеси розвитку вторинної національної ідентичності, показниками якого є відмова російськомовного населення говорити російською, поширення принципової позиції чути і говорити українською; сприйняття українських символів (Герба, Прапора, жовто-блакитних кольорів), вишиванок, національних прикрас набули позитивного емоційного забарвлення і перейшли в рівень моди; українські привітання («Слава Україні! – Героям Слава!» та ін.) стали широковживаними і популярними. Ці показники засвідчують єднання нації на духовному, емоційному та когнітивному рівнях, коли всі усвідомлюють, хто наш ворог, хто вбиває і руйнує Україну.

За результатами проведеного нами з червня по листопад 2023 року анкетування 1545 осіб різних корінних народів, національних меншин, осіб, народжених у змішаних браках, які проживають у Запорізькій та Дніпропетровській областях визначено, що:

- 1) відчуття належності до українського народу під час війни збільшилося у 91 % респондентів;
- 2 почали говорити українською мовою, використовувати в одязі елементи української символіки та культури – 93 % респондентів;
- 3) беруть участь у допомозі фронту через волонтерську діяльність, донати та ін. – 87 % респондентів;
- 4) планують жити тільки в Україні – 89 % респондентів.

Аналізуючи результати анкетування, можна зробити висновок, що стрімкий розвиток вторинної національної ідентичності в умовах війни відбувся за рахунок фактору стресу, який очистив свідомість людей від ілюзії «братерського народу». Наміри 89 % респондентів й надалі залишитись в Україні засвідчують сформоване відчуття належності до Українського народу, держави, нації.

Багатовіковий історичний досвід боротьби Українського народу за власну незалежну державу, самовизначення від княжої доби до війни російської федерації проти України є прикладом об'єднання людей різних національностей, які за генетичним походженням не були українцями, а мали українську національну свідомість і ототожнювали себе з народом України. Тому при здійсненні виховних впливів педагог має враховувати самотність національних культур своїх вихованців, спрямовувати виховний процес на формування вторинної національної ідентичності.

Показниками сформованості національної ідентичності на емоційно-почуттєвому рівні є повага до культурного та історичного минулого України, повага до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України); почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо Українського народу; на когнітивному рівні: знання української мови, історії, культури, патріотична свідомість, повага до прав людини, законів та Конституції України; на поведінковому рівні: активна участь у громадсько-політичному житті країни; готовність захищати суверенітет і територіальну цілісність України; готовність брати на себе відповідальність, здатність розв'язувати конфлікти відповідно до демократичних принципів.

Отже, формування вторинної національної ідентичності в умовах воєнного стану спричинено міцним негативним психоемоційним впливом факторів війни на життя і свідомість людей. Війна змусила кожного громадянина України відповісти на питання:

хто я, де мій дім, де я хочу жити, що для мене Україна? Одним із шляхів формування національної ідентичності вбачаємо реалізацію принципу україноцентричності освіти на всіх рівнях, який полягає в орієнтації освітнього процесу на збереження культурних українських цінностей, розвиток патріотизму і нетерпимості до ворога, зрадників та колаборантів.

Список використаних джерел

1. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/62a/042/1e2/62a0421e24258666156501.pdf> (дата звернення: 10.11.2023).
2. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.
3. Синявський В. В., Сергєєнкова О. П. Психологічний словник / за ред. Н. А. Побірченко. 2007. 336 с. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf (дата звернення: 10.11.2023).
4. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
5. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html> (дата звернення: 10.11.2023).
6. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. URL: https://kse.ua/wp_content/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report.pdf (дата звернення: 10.11.2023).
7. Офіційний сайт ООН в Україні. URL: <https://ukraine.un.org/uk/about/about-the-un> (дата звернення: 10.11.2023).
8. Bohatyrova O., Bohatyrov A. Legal Basis for Preventing Deformation of Personnel of Custodial Settings. *Philosophy, Economics and Law Review*. 2021. Volume 1. P. 117–124. URL: https://phelr.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2021/12/1r/content_PhELR-1-2021-n.htm (дата звернення: 10.11.2023).

Ольга ХВОСТЕНКО

ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Пріоритетом Нової Української школи є формування навички навчатися протягом життя – самостійно ставити цілі та проектувати шляхи їхньої реалізації, контролювати та оцінювати свої результати. Як спрямувати систему щоденних діяльностей учнів початкових класів НУШ на розвиток їхніх ключових компетентностей, розвиток здібностей до самоосвіти й командної роботи? Діяльнісний підхід до навчання є неймовірно цікавим та ефективним інструментом для організації освітнього процесу, який реалізує принцип зв'язку навчання з життям та формує активну й ініціативну позицію учнів.

Діяльнісний підхід в освіті – спрямованість освітнього процесу на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості, застосування теоретичних